

„a lőretöltés” helyőrség

IRODALMI-KULTURÁLIS MELLÉKLET

2020. május 23.

IV. évfolyam 21. szám

2

Szakács István Péter
tárcája

5

Böszörményi Zoltán
és Ajlik Csenge
versei

8

Sohonyai Edit
meséje

az örömtök

annyi csak,

hogy egy

kismacska

néhanap

az öletekbe ugrik

Játék (olaj, vászon, 90 × 80 cm, 2011)

Fotó: Farkas Dávid

vezérvess

József Attila

Osztás után

A kártya ki van osztva. Reszketünk,
Észak, Kelet, Nyugat és Dél kezében,
bubik, királyok, dámák jelmezében
s szótlánul várjuk, mit tesz végzetünk.

Ki vagyunk osztva. Megvan helyzetünk.
Mit tehetnénk a szabály ellenében?!
Mint mozdulatlan csillagok az égen,
változhatatlan rajzunk, jellemünk.

Vörösek és feketék, vérben, gyászban,
fényesre lakkozottan, lámpalázban
így kell kinek-kinek sorsára várni,

hogy boldogságunkat, mit rejt szerelmünk,
a gyönyörű sikert, mely megvan bennünk,
ki tudja-e a végzet licitálni.

1935. április

szempont

Mindegy, mit olvas a gyerek?

Bonczidai Éva

Disztópia – ez volt a hívószó, amikor az Ifjúsági és Gyerekirodalmi Centrum (IGYIC) első műhelymunkáján jártam. Zágoni Balázs *A Gömb* című regénye apropóján egy irodalmár-kritikus, egy filmkritikus-filmtörténész és egy középiskolai tanár kínált szempon-

tokat az ifjúsági disztópikus irodalomhoz.

Kiváló szakemberekről van szó (Szekeres Nikoletta, Zalán Márk és Návai Péter), de talán még fontosabb, hogy a különböző szakterületek képviselői együtt voltak jelen ezen a találkozón, ahol később

egy-egy előadóhoz csatlakozva kisebb csoportokban folytatódott a beszélgetés. (Az IGYIC egyik vívmánya épp ez a közvetlenség, és hogy valódi találkozási lehetőséget teremt.) A csoportban – azaz a közönség soraiban – voltak írók, költők, pedagógusok és szülők is.

Engem sem újságíróként érdekelt a téma, hanem mert két fiú anyjaként gyakran szembesültem már azzal, mennyire nehéz eligazodni a gyerekeknek kínált számtalan kiadvány között. Fáztam már rá nagyon népszerű dolgokra, azaz olvastam fel úgy hónapokon át

gyerekkönyvet, hogy sóhajtozva korrigáltam a borzalmas mondatokat újra és újra, és jártam már úgy, hogy kedves olvasmányom-má vált az a könyvsorozat, amelyet a gyerekek kunyeráltak ki, hiszen „az osztályban mindenki ezt olvassa.”

szerkesztőségi terepasztal

AZ EMBER, AKI OTT SE VOLT

Leczo Bence

Az egyik legjobb film, ami valaha készült az *Az ember, aki ott se volt*. Noir, és ahogy kell, fekete-fehér is, annak ellenére, hogy 2001-es. Ez persze nem akadályozta meg az egyik kereskedelmi csatornát, hogy leadja színesben. Ez olyan, mint amikor a *Csinibaba* végét vágják le. Hát ennyit a nyomasztásról. A Coenék által rendezett filmet egyébként a címe jellemzi a legjobban, hogy a főhős sehol sincs teljesen jelen.

Minden kornak megvannak a balladáái, amelyek megtestesítik a kor szellemét. Elijah Del Medigo írta két hete az *American Mind*-ban, hogy a társadalmaknak azok a történetek adnak életet, amiket elmondanak maguknak. Aztán persze levezeti Homéroszon, az *Aeneason*, *A megszábadított Jeruzsáelemen* keresztül a *Boszszúállók: Végjátékig* a modern kor válságát. Szerintem ennyire nem tragikus a helyzet, Nietzsche nihiljéből azonban képtelenek vagyunk szabadulni.

Számomra a Coen-filmek azok, amelyek a legjobban jellemzik a kor emberét. Nem két szuperhős, amint nevetséges indokok mentén szétveri egymást, majd győz a jó, mert ilyen gyermek történetekre minden kor emberének szüksége volt. De a coeni karakterek olyanok, mint a ma embere. Megle-

het, hogy a tegnapi is ilyen volt. Általában történik valami, amit számításból, önzésből vagy jóhiszeműségből idéz elő a főszereplő, majd megpróbálja helyrehozni. És ha sikerül is, az sohasem megy önerőből. Így megy ez, írta Vonnegut.

Szóval Del Medigo szerint a hanyatlás a kor eposzának minőségében van. Szerintem a minőség nem változik, jelenleg is születnek kiemelkedő művek, és bővli is, nincs értelme összehasonlítani egy leűnt kor kanonizált képével. Hány ponyva sikkadt el az évszázadok alatt? Megtippelni is nehéz.

„Az élet megvetője mind, haladkló, és méreggel fertőzött maga is, aki csak nyűg a földnek: veszenek mind egy szálíg” – mondja Zarathustra, írja Nietzsche. Nem ördögtől való gondolat ez. Félre-magyarázni persze lehet, ahogy az ateisták szeretik zászlajukra tűzni a mondást, Isten halott, mi élünk, de nem erről van szó. Nietzsche is látja, Coen is látja, Zarathustra is látja. Hova vezet ez? Na hiszen.

Egy dologban lehet bízni így. Hogy a két típus, a gyermek történetek rajongói és az életét irányítani képtelen ember csak egy lábujjgizet. Egyébként teljesen mindegy, mit gondolunk magunkról. Főleg az, amit csinálunk, meg hogy merengünk, vajon mi a

Órízletlenül (olaj, vászon, 70 x 70 cm, 2017)

Fotó: Farkas Dávid

kor szelleme. Az a baj, hogy eljutottunk oda, hogy magunkat definiáljuk mindenféle hülyén hangzó nevekkel. A kort utólag lehet megítélni. És a súlyos öndefinícióknak

hála valószínűleg ez lesz a káosz kora. Ilyen mozgalom, olyan mozgalom, művészetentúltság, művészetbenbelüliség, emberentúltság (whatever), úgy neveznek el ma-

napság dolgokat, mintha nem lenne holnap.

Egyszer majd kiderül, mi volt ez az egész. De akkor már nem fog számítani. Szóval mindegy. Na ez a nihil.

tárca

BALLAGÁSI CSENDÉLET*

Cirka 38 Celsius-fok, árnyékban. A szerencsésebbjének. Mert a gesztenyefák lomb-sátorán túl 45 fok is van. Mi, az ősi alma mater tanárai, ezúttal a szerencsésebbjéhez tartozunk: kb. 38 fokos árnyékban hűsülhetünk, miközben becses meghívottjaink pár lépésnyire előttünk, a tűző júniusi napon sülnek. Hadd szenvedjenek, suttojga mellettem matek szakos kollégám, Sinus, elégedetten. Szokják csak a pokoli körülményeket, mert a gyeheña lángjai közé fognak kerülni. Legalábbis azok, akiket tanítottam, finomít komor bibliai próféciáján. Mindeniket átengedtem, pedig a szorzótáblát is csak hírből ismerték. Aztán nagy emberek lettek belőlük, két lábbon járó, tömött pénzeszsákok, de egy árva fityinget sem adnak nekem, a csóró tanárnak, amikor szorult anyagi helyzetemben kölcsönért folyamodom hozzájuk. Hát igen, bólogatok Sinus permanens pénzügyi gondjait hallgatva. A téma ismerős. Kár több szót vesztegetni rá.

Sinus siránkozását követően tanártársaimat kezdem figyelni. Van rá idő bőven, a ballagási ünnepség elején tartunk. A fél évig csiszolgotatott forgatókönyv szerint kb. másfél órát kell még kibírnunk a Szent Ignác Római Kath. Főgimnázium fölforrósodott udvarán, aztán kába sivatagi karavánként betámolyoghatunk a tanári iroda hús oázisába. Vivat academia! Vivant professores! Ha azonban a díszvendégeket elkapja a gépszíj, s ünnepi beszédükben a kiszabott három perc helyett negyedórán keresztül dicsérik önmagukat, jaj szegény fejünknek.

Tanári kör, asszociálok kapásból klaszszikus költőnk életképe, amint a kollégákon és kolleginákon végignézek. A hasonlat sántít, nem körben, hanem egyenes sorban ülnek a rozoga székeken. Ebben a kurva kánikulában azonban ezt a stilisztikai bakit igazán megbocsáthatja nekem a nyájas olvasó. Tekintetem Lombik Zsanett fitt alakján állapodik meg. Kémia szakos kolleginám konditeremben acélosított derekán öv szélességű miniszoknya feszül. Az igazság az, hogy felül sincs túllöltözve. Hőségben szétkenődött sminkjét próbálja éppen jól felszerelt kozmetikai elsősegélykészletével helyreigazítani. Szomszédja, Jámbor Áron, a dús keblű, hullámzó csipejű múzsák által kényeztetett irodalomtanár, félhangosan skandálva, ujjain számolgatja készülő lírai remekműve kötött szótagszámú verssorait. Pár székkel arrébb Spinoza, a galamblelkű filozófiatanár, ábrándos tekintete alapján valószínűleg azon töpreng, ha anno a katedra helyett a hírhedt francia idegenlégiót választja, mennyivel nyugisabb élete lehetett volna, az euróban kézbesített, magas nyugdíjról nem is beszélve. Laza Lizának, a pergő nyelvű angoltanárnőnek viszont csukva a szeme. Most is medítál. Mióta rákapott a keleti lelki gyakorlatokra, minden percet kihasznál, hogy túllépjén a zűrös fizikai valóságon. Cézár, a mindentudó történelemtanár, egyszer látta, amint a gimnázium viharvert tetőzete fölött lebegett jógáülésben. Liza mellett Matrac, a hiperaktív tornatanár az okos-

telefonját izgatja. Aztán felugrik, és se szó, se beszéd elviharzik. Teheti, szervezői munkaköréből fakadóan az ünnepség idején szabadon változtathatja a helyét, nem úgy, mint mi, röghöz kötött, száalmas pedagóguspáriák.

Tekintetem kollégáimról a végzős diákok atyafiságára téved. Ott szoronganak egymás hegyén-hátán, az udvar túlsó oldalán. Itt most nem számít, hogy közülük ki milliomos és ki koldusszegény, ki teljhatalmú vezető és ki pitiáner alkalmazott. Itt most nincs protekció, nincs diszkrimináció. A szaharai hőségben egyformán szenvednek a számukra kijelölt helyen, ahova az ünnepség kezdete előtt szülői büszkeséggel telve besúfolódtak. Ha kis ideig is, íme mégiscsak megvalósulni látszik a kereszténység és a kommunizmus egyenlőséget hirdető eszméje. A mikrofonnál közben egymást váltogatják az ünnepi szónokok. Van, aki jobb híján a tavalyi beszédét olvassa föl, van, aki újat íratott a beosztottjával, s akad olyan is, aki lazán improvizál, mint Jézus a kenyérral és hallal azon a nevezetes újtestamentumi továbbképzőn. A prímet ezúttal is a polgármester viszi: húszperces bravúros, orális produkciójában végtelen szerénységgel önmagát állítja követendő példaképnek a diákság elé.

Diákok?! Róluk szinte megfeledkeztem. Hogy tehetett ilyet, korholom magam megbocsáthatatlan pedagógiai mulasztásom miatt. Pedig tegnap este még nálam énekelt két végzős osztály. Cigaretta-csik-

kekkel teletűzdelték a virágcserepeket, a fürdőszoba mosdókagylója mellé hánytak, s éjfél utáni távozásukkor tucatnyi telesírt papír zsebkendőt, 5 darab alig használt műszempillát és 7 piercinget hagytak hátra emlékül. Most viszont ők is piszokul szenvednek. A fiúk szorosan kötött nyakkendői, a lányok két számmal kisebb túsarkú cipői megteszik hatásukat. A feljűk repülő súlyos szavakról ne is beszéljünk.

Hirtelen elsötétül előttem a világ. A Szahara végtelen dűnéi között térek magamhoz. Teveháton ülök. Viseltes, sötét öltönyöm helyett szellős, fehér burnusz van rajtam. Akárcsak a kollégákon. Kivéve Spinozát, ő idegenlégiós, főtiszt egyenruhában feszít a karaván élén. A kollégánők áttetsző fátyolban tevegelen mellettünk. Mi, férfiak, gazdag sejkek vagyunk valamennyien, a kolleginák pedig csabos háremhölgyek. A rabszírja fűzött végzős diákokat ünnepi beszédek harsozó hajcsárok terelik mögöttünk. Igazi sivatagi életkép. P. Howard sem találhatta volna ki jobban. Isteni hideg sör van a tanáriban, foszlatja szét szaharai víziómat egy bariton hang. Matrac az. Ott áll a hátam mögött. Személyesen ellenőriztem, törli le a habot szája széléről vigyorogva. Gaudeamus igitur, csendül fel ekkor megváltó végszóként az ünnepség befejezését jelző ének. Irány az oázis!

*A régi szép békeidőkből (részlet a Tanár vagyok, kérem cikusból)

szempont

A kiscsoportos beszélgetésen kiderült, van olyan tanár köztünk, aki több száz kilométert vonatozott ezért a találkozót, van olyan gyerekiró, aki közönségtalálkozók tanulmányát hasznosítva kezdett bele egy azóta már igen népszerű sorozatba, és hogy bizony nem mindig a nagyvárosi elit iskolában találjuk a leglelkesebb és legkreatívabb tanárokat. Óriási a kibeszéletlenség – ez látszott abból, ahogyan sorolták a résztvevők az érveiket. És hogy bár sokszor nincs felmutatható és lobogtatható eredménye egy-egy tanár lelkesedésének és kitartásának, mégsem hiábavaló az a rengeteg munka, amellyel felkutatja, milyen kortárs szövegekkel érdemes kiegészíteni vagy helyettesíteni a tanterv által kínált olvasmányokat, és van értelme megküzdeni sokszor a kollégákkal és a szülőkkel is azért, hogy a diákok olyan szövegen keresztül tanuljanak, amelyek valóban megszólítják őket.

Hozzátartozik-e az élethez az olvasás?

Az olvasóvá nevelés közös ügy. Sokszor célja ez a szülőknek és pedagógusoknak, a kiadók pedig egyértelműen az érdeke. És a gyerekek? Általában próbálnak valamilyen életszerű életet élni, miközben lavíroznak a feljük irányuló számtalan elvárás között. S hogy az életszerű élethez hozzátartozik-e az olvasás, az nagyban függ attól, hogy lát-e erre példát, kötődik-e igazi élménye ehhez a tevékenységhez, milyen könyvekkel találkozik. Soktényező és sokszereplős viszonyrendszer ez – ebben vállal kulcsszerepet a Petőfi Irodalmi Ügynökség (PIÜ) égisze alatt nemrég alapított Ifjúsági és Gyerekirodalmi Centrum.

– Modulrendszerben gondolkodunk, különböző szakmákat és célközönségeket párosítunk, nálunk valóban találkozhatnak fizikailag és információcsere alapján is a különböző területek képviselői – hangsúlyozza dr. Harmath Artemisz

irodalomtörténész, kritikus, az IGYIC vezetője (képünkön). Mint mondja, főként kortársakon keresztül igyekeznek olvasásra inspirálni a fiatalokat. Tevékenységüknek ugyanis csupán egyik iránya az, hogy közös szakmai fórumot teremtenek, ahol az olvasás-népszerűsítésben érdekeltek találkozhatnak, a másik kiemelt cél a jelenlét. A *Jön az író* programukban például egy folyamatosan bővülő listáról szerző-moderátor párosokat hívhatnak meg az iskolák, így a Kárpát-medence bármely tanintézményébe eljutnak majd a szerzők, és velük együtt a könyvek is, ugyanis az iskola könyvtára az adott könyvből tizenöt példányt kap ajándékba a PIÜ jóvoltából. Emellett az IGYIC honlapján és a *Mesecentrum* nevű blogon is folyamatosan tesznek közre a tájékozódást segítő és gondolatébresztő anyagokat, interjúkat, kritikákat.

Szóvá tenni azt is, ha silány

Kényes dolog negatív kritikát közzélni, megírni valamiről, hogy sértő és silány. Főként úgy, hogy esetleg ismerjük a szerzőt, és tudjuk, hogy neki és a családjának ez egy igen személyes történet és nagy öröm a könyv, vagy különböző szakmai vonalon összekapcsolódik a pályánk. Adódik a kérdés: van-e tétje a rosszul sikerült dolgokat kiemelni vagy elég csupán a jót erősíteni?

– Nagyon sok ajánlóoldal van, nekünk viszont az a vágyunk, hogy meg merjünk jelenni akár negatív kritikával is – fejt ki az intézményvezető, és hangsúlyozza: egy jó kritika mindig számba veszi a pozitívumokat és negatívumokat is. – Azzal adunk legtöbbet a szerzőnek, ha szakmai szempontból megalapozottan és elfogulatlanul írunk a könyvről. Persze ez óhatatlanul vezethet sértődéshez. De előbb-utóbb biztosan belátják a kiadók és a szerzők is, hogy hosszú távon mindenképpen nyernek egy negatív kritikával is – teszi hozzá.

Fotó: Bach Máté

Dr. Harmath Artemisz korábban *Mami olvas* címmel irodalmi blogot indított, amely személyes-magazin stílusban, de igényes szakmaisággal vizsgálta a kortárs gyerekirodalmat és segítette a szülőket a tájékozódásban. Innen nézve érthető igazán, milyen áldás, ha valaki személyes missziót lát az értékes gyerekirodalom felkarolásában, és lehetőséget kap, hogy ezt célirányosabban képviselje és hatékonyan építse tovább. Az IGYIC struktúrájának kialakításában is tetten érhető, hogy nem marketing- vagy piaci oldalról közelít ehhez a területhez, hanem az olvasó és az olvasóvá nevelésre törekvő szülő és szakember gyakorlatias szemszögéből. Sajátos dinamikájuk van a programoknak és az online tartalmaiknak is, hiszen a valódi élet kérdései mentén érintenek szakmai és elvi problémafelvetéseket. Például szó van arról, milyen könyvek segíthetik a gyereket, ha gyászol, de felmerült az is, hogy

van-e létjogosultsága a fiús könyvek-lányos könyvek kategorizálásnak.

Utóbbi kapcsán a szakember rámutat, hogy fiús téma minden, ami a küzdéssel, versengéssel, győzelemmel vagy akár a saját indulatok legyőzésével kapcsolatos, a kalandosság viszont mindkét nem számára vonzó. – Vannak olyan, a női fejlődés lélektanához kötődő témák, amelyek eddig kevésbé kerültek előtérbe, és nem árt, ha ezekre ráerősítünk, mert a lányoknak is szükségük van olyan mintákra, amelyeket nem biztos, hogy megtalálnak a sztenderd olvasmányokban. Például engem sosem kötöttek le a máig népszerű *Pöttyös-könyvek*, nem soroltam magam azokhoz a lányokhoz, akiknek ezek szólnak – jegyzi meg. De piaci oldalról a kategorizálásnak felhívó jellege van, a vásárlót segíti a tájékozódásban akár az életkori ajánlás. A szakember szerint azonban fontosabb a gyerekek személyiségének, fejlődésének, érettségének megfelelő könyvet kiválasztani, és igenis a szülők és pedagógusok feladata, hogy megtalálják, hogy az egyes gyerekek mi jelentheti a bejáratot az olvasás világába. Mint mondja, ez lehet egy konkrét szöveg, ami vonzó – a csali. És utána jön a többi magától, mert már könnyebben megtalálja, mit szeret. Fontos alapelv az is, hogy hagyjuk békén a gyereket, válogasson kedvére. De legyen sokoldalú és gazdag a kínálat. Mert ha keresgélhet, többféle írói világból, többféle stíusból, témából válogatva biztosan talál kedvére valót. Ugyanakkor van egy fontos felelősségük ebben is a szülőknek: az esztétikailag értékesebb művek legyenek elérhetőek a gyerekeknek. Például ezek megtalálásában tud segíteni a megbízható kritika – kanyarodunk vissza ismét az IGYIC hétköznapiakban is érvényes szerepéhez.

Megszólatatni egy másik generációt

Az olvasásra nevelés meghatározó állomása az, amikor a gyerekek már nemcsak felolvasunk, hanem magának kell megbirkóznia a szöveggel. Ez sokszor nagy megtorpanás. A szakember szerint ilyenkor is nyitottan kell viszonyulnunk a különböző médiumokhoz, hiszen

értékes „olvasási élmény” az is, ha más utakon jut el a szöveg a gyerekekhez, például van olyan verses könyv, amely zenével együtt jobban megragadja őket, mint csendben olvasgatva, vagy az indiános könyvek a mai gyerekeket már nem vonzzák, de hangoskönyvvé szerkesztve szívesen meghallgatják ezeket a történeteket.

A kamaszkor az olvasóvá válás útján is meghatározó időszak, felmerések szerint ekkor távolodnak el legtöbbször a könyvek világától, főként a fiúk. Ebben persze az online játékoknak és a virtuális világ vonzásának is nagy szerepe van, de az is szembetűnő, nagy hiányossága a magyar könyvpiacnak, hogy alig kínál nekik értékes olvasmányt. – A kiadók most vadásszák is azokat, akik kalandos történeteket írnának ennek a korosztálynak – jegyzi meg az intézményvezető.

Visszont azok, akik olvasóvá válnak, már nem fiús és lányos témák szerint válogatnak, egyre nagyobb igénnyel kutatják azt, ami közös. Azt keresik, ami a generációjuk története. Gyakran ugyanazt olvassák a fiúk és a lányok is – ez alakítja a csoport szóhasználatát és hivatkozásrendszerét. Ez viszont ritkán esik egybe a tantervben is szereplő szövegekkel.

Az IGYIC működése távlatilag talán itt is hozhat pozitív változást. – Ha megvalósul a tervünk, hogy az IGYIC nemcsak helyben, hanem nagyobb hatósugárban tud segítséget nyújtani a pedagógusoknak is, akkor ilyen intézménynek szeretném látni, amely tudja befolyásolni az oktatást és szempontokat ad az alaptantervhez – mondja a vezető, amikor megjegyzem, bárcsak a tankönyvekben is visszatükröződne az a sokrétű tapasztalat és információ, amely a különböző találkozások által végre felszínre kerül és összegezzé válik.

Van az IGYIC-nek egy másik „vív-mánya” is: olvasó gyerekekkel és fiatalokkal is szóba állnak, és valóban meghallják az ő véleményüket is. Rövid videó-összeállításokban kamaszok is elmondják, milyenek találták az adott szöveget. Zágoni Balázs könyve például itt van az asztalomon. Miattuk vettem meg. Nekik köszönhetően lesz ez a következő esti olvasmányunk.

Nő kertje (olaj, vászon, 80 × 90 cm, 2011)

Fotó: Farkas Dávid

HOGYAN VÁLTAM EGYETLEN ESTE ALATT METÁLHERCEGNŐVÉ?

Szilágyi Zsófia Emma

Soha nem voltak igazi barátaim, valószínűleg a szokásaim miatt.

Ha valaki mégis mellém keveredett (mert amúgy jó fejnek tartottak az emberek), nagyon hamar le is kopott, mert nem bírta elviselni a hülyeségeimet: azokon a helyeken például, ahol csendesnek kellett volna lenni, általában üvöltöztem – és fordítva; ha valakinek elmeséltem, hogy még otthon se toloom le a bugyimat, csak félrehúrom az ülőke fölött guggolva, az rögtön lefagyott vagy szánakozó, esetleg gunyoros megjegyzést tett. (Ilyenkor én csak elmosolyodtam, mert szerintem tényleg gáz, ha több segg osztozik egyazon felületen.) Továbbá a balesetem óta a szimmetria nagyon fontos lett az életemben: ha hozzáérek valamihez a bal kislábujjammal, feltétlenül hozzá kell érnem a jobbal is. Így érzem magam nyugodtnak.

A legnagyobb defektusom viszont egyértelműen az, hogy csillapíthatatlanul imádom a rockzenét: főleg a hard rockot és a metált. Szinte mindent felülír az életemben a rockerségem. Képes voltam egyszer a családi karácsonyt is előrébb hozni három nappal, csak azért, hogy egy kontinenssel arrébb részt tudjak venni egy különleges szilveszteri koncerten. Tudom, hogy Isten nem haragudott meg rám ezért a húzásért, hiszen ezt a keresztet ő adta nekem – és én zokszó nélkül, örömmel viselem.

Velem születhetett ez a mánia, mert otthon senki sem hallgatott ilyesmit – de még csak hasonlót sem.

Arra is emlékszem, hogy fedeztem fel magamban a rockert. Anya egyszer megkért, menjek át és szóljak az új szomszédfiúnak, hogy vegye halkabbra a zenét, mert a kedvenc nippjei lassan lerázkódnak a polcról. Én átsétáltam, megkérdeztem, mit hallgat, és attól a naptól kezdve halomban gyűltek a szobámban a Deep Purple-, a Led Zeppelin-, a Black Sabbath-, a Motörhead-, a Helloween- és az Iron Maiden-albumok. Akkor jöttem rá, hogy nekem ez a zene jelent mindent.

Mind jobban éreztem, hogy egy igazi, tűzben edzett fémistennő lakozik bennem, aki csak a megfelelő hívószóra vár, hogy kiszabadulhasson – hiszen babás arcom, törékeny alkatom ellenére már egy fekete, szegeceses bőrnadrág láttán a bugyim is rögtön felizzott. Előfordult, hogy spontán idegbaj tört rám egy buliban, mert megszólított egy hosszú hajú srác, de nem sokkal később kiderült róla, hogy nem is rocker. Sőt, mivel az első barátomat azért dobtam ki, mert rám szólt, hogy „Halkítsd már le azt a szart!”, teljesen biztos voltam benne, hogy acélozott méhben fogant tündérlány vagyok.

Egy koncertélményemnek köszönhetően el is jött a várva várt pillanat, amikor egyetlen este alatt metálhercegnővé váltam. Afféle született vörhajongóként az első sorban örjögtem, mikor a kedvenc dalom után a frontember beleszólt a mikrofonba, hogy a következő számot annak a cuki, szőke lány-

nak küldi az első sorban, aki szívószállal issza a meggysörét. Hiába vettem elő a legdémonibb tekintetemet, egyszerűen kinevetett; mondjuk dühösen se nézhetek ki félelmetesebbnek, mint egy meghúzott bajszú kiscica. A mellettem álló pasi fuldokolva röhögött – legszívesebben képen töröltem volna az idiótáját, de mivel a sörömet is fognom kellett, hagytam a fenébe.

Elhatároztam viszont, hogy megtanulok velőtrázóan hörögni, és ha legközelebb valaki beszól vagy kinevet, azonnal kopaszra hörögöm a fejét.

Koncert után bementem tehát a női mosdóba, hogy minden lendületemet és dühömet az első hörögésembe adhassam. A mosdó üres volt, de azért megköszörültem a torkomat, és ellenőrzésképpen kinyögtem egy hellót. Szerencsére tényleg egyedül voltam, így gátlások nélkül csillogtathattam meg a sívár falaknak metálságom legjavát. Megkapaszkodtam az egyik mosdókagylóba, belenéztem a tükörbe, és egy mély levegővétel után hörögni kezdtem.

Az első hörömet a legnagyobb ördögnek, magának a sátánnak ajánlottam: sipítottam, üvöltöttem, szárazon gurguláztam, mindent beleadtam, amire emberi légzőszerv képes lehet. Egészen jól ment, amíg nem jött a súlyos felismerés, hogy a torkomból feltörő hang inkább minősíthetetlen kiabálás, mint igazi, mellkasrepszó metálhörögés.

Rögtön abba is hagytam, mielőtt a torkom bevérzett volna vagy

Valóság (olaj, vászon, 80 × 80 cm, 2010)

Fotó: Farkas Dávid

maradandó hangszájkárosodást szenvedek. A sötétség fejedelmétől pedig nagyon gyorsan elnézést kértem, amiért ilyen kínos helyzetbe merészeltem hozni. Ekkor láttam meg a tükörben, hogy az egyik füle ajtaja kinyílik, és egy kövér, szemüveges lány lép ki az ajtó mögül. Tekintete riadt volt, kezével a felsőjét gyűrögette.

– Ugye nem fogsz bántani? – kérdezte elcsukló hangon.

Méltóságteljesen megráztam a fejem, mire a lány kiszaladt a mosdóból.

Rettenően elszégyelltem magamat, hogy így megrémítettem, ugyanakkor büszke is voltam magamra: végre akadt valaki, aki megijedt tőlem. Egyetlen mozdulattal lehúztam a vállamról a pólómat, és a tükörben megnéztem a hiányzó bal karom helyét. Úgy döntöttem, csináltatok egy eddie-s tetoválást a hegre – csak épp jó nagy mellekkel. És Meddie-nek fogom hívni.

Metálos lelkem számára ez volt az első, igazi lépés a rockmennyországba vezető, szegecsekkel kivert lépcsősoron.

Lapszámunkat **MARA KINGA VILLŐ** festőművész képeivel illusztráltuk.

Mara Kinga Villő 1980. február 24-én született Budapesten.

1994 és 1998 között a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskolába járt textil szakra. 2000-ben felvételt nyert a Magyar Képzőművészeti Egyetem festő tanszékére, ahol Nagy Gábor festőművész volt a mestere. 2002-ben ösztöndíjjal fél évet Skóciában tanult az Edinburgh College of Art festő

szakán, Iain Patterson képzőművész volt a mestere. 2007-ben diplomázott.

Számos csoportos kiállításon vett részt, többek között a Forrás Galériában rendezett *Boldogasszony* és *Összetartozunk* című kiállításokon és a Pekingben rendezett *Magyar művészet* című tárlaton. Az elmúlt években rendszeres kiállító volt a *Női vonal* és a *Mini-képek* című kiállításokon, valamint a tájkép- és portréfestészeti biennálékon, ahol tavaly bronzdiplomát kapott.

Áramkör (olaj, vászon, 80 × 80 cm, 2012)

Fotó: Farkas Dávid

Festményei számos magángyűjtemény mellett a pekingi Kínai Szépművészeti Múzeum és a vlagyikavkazi M. S. Tuganov Állami Művészeti Múzeum gyűjteményében is megtalálhatók.

Eddigi egyéni kiállításai egy-egy korszakhatárt jeleztek. A skóciai tájak és a kelta művészet inspirálta a 2003-ban a Magyar Kultúra Alapítvány Házában kiállított képeit, 2012-ben a Forrás Galériában bemutatott művein a kínai utazás és az anyaság tapasztalata tükröződött, 2013-ban a Vörösmarty Színház Forrás Galériájában láthatta a közönség a magyar népi motívumok és mennyezetkazetták ihletéséből született képeket, 2018-ban pedig *Egy asszony* címmel a Józsa Judit Galériában rendezett kiállítást, melynek fő ihletforrása az erdélyi utazásai és a Mária-kegyhelyek voltak.

*

A várni tudás, a készülődés, a gondoskodás és az öröm olyan képességek, melyek minden kultúrában a női értékek közé sorolódnak. Ezeket erősítik, ezt dicsérik a népdalok, ezek szépségét tükrözik azok a motívumok is, melyeket fiatal lányok hímeznek álmodozva és bölcs asszonyok hagyományoznak tovább generációról generációra. Ezért értik, ezért érzik Mara Kinga Villő képeinek törekény-szilárd szépségét a Távol-Keleten is. Ez a visszafogottság és tisztaság az ő lelkükkel is rokon, ez a múltban gyökerező bölcsesség bennük is tiszteletet ébreszt. A festőnő úgy formálja képpé az általánosan emberit, hogy közben mégis érezzük, egy magyar nő mutatja meg nekünk mindezt. Otthonosak a minták, otthonos ez a hangulat – mint amikor a dédnagymamám zsoltárokat énekel, és a hangjából egy életre megtanulom: a hálaadó dicsőítés és a féltő könyörgés folyton együtt van az anyák életében.

Fotó: TN

Ezekon a képeken valahogy egyszerre érezzük jelenvalónak a szerelmes dalok pajkos becézéseit, az eskütétel szentségét, az áldást, hogy dajkálni való gyermek él közöttünk – ott van mindez a játékba merülő kisfiú testtartásában, a kincsként óvott limlomok furcsa kontúrjaiban, az Isten és ember szövetségéből termő kertek gazdagságában is. Egyszerre munkál itt valami ősi és valami teljesen mai bizodalom.

Mara Kinga Villő ars poeticája szilárd alapokat láttat, mint írja: „Meghatározó és állandó témám Szűz Mária személye, az anyaság és a szerelem – személyes és szakrális értelemben is. Festézetem lényegét érzelmi kötődéseimen túl hazám keresztény kultúrája jelenti. Inspiráló számomra a magyar népművészet és mintakincs, templomok kazettás mennyezetei, hímezések, fafaragások mintái, a magyar táj, a fények, amik az otthon jelentik... Ezekből szeretnék kortárs festézetet formálni.”

Böszörményi Zoltán

El nem küldött levél Orbán Ottónak

Az imént jutott eszembe,
idén áprilisban ünnepeltük
az ötven évvel ezelőtt megszünt Beatlest,
a világ legsikeresebb beatzenekarát.
Jó, nem ünnepeltünk,
hanem emlékeztünk az elbűvölő dalaikra.
Persze most azt várnád tőlem, hogy olvadjak el,
végkimerülésig soroljam a rájuk illő
legszebb jelzőket, de nem teszem,
inkább Srínivásza Rámánudzsan
matematikai képleteit sorolom fel,
melyeket Namagiri házi istene
diktált neki éjjelente,
mert semmi sem lehet szebb a versnél,
csak egy matematikai képlet,
hiszen sok határozott integrál van,
aminek tudjuk, véges az értéke,
ám az eddig ismert módszerekkel
azt lehetetlen volt meghatározni,
de Rámánudzsan fő tétele
segített, hogy a határozott integrálok közül
sok kiszámíthatóvá váljék
egyrészt a matematikusok,
másképp az opportunisták világ számára is,
amelyben igenis, a fáknak van lelkiismerete,
tűrőképessége, és ha megszállja őket a nosztalgia,
oly meghatóan és szomorúan integetnek
zöldbe borult lombjaikkal,
az arra sétálót is mélyen megihletik,
aki esetleg verset ír arról a délutánról,
amelyben sziszifuszi gondokat akart
levetni magáról,
és szabadjára engedni végre
az emberiségben évszázadok óta
felgyülemlett szenvedélyt,
mintha csak az övével tenné,
lidércfénybe öltöztetné,
és tüzet csiholna a fogalomban,
az izzó aggodalomban,
mert milyen az ember,
kitartóan jobb időkre vágyik,
amikor senki sem néz oda,
kisurran a kommunizmus nyitva felejtett kapuján,
és máris szapulja a gazdagokat, a panamázókat,
az ingyenélőket, a vad tőkéseket,
kést tartana a nyakukhoz,
nyissák már meg számára is
a jobb megélhetés lehetőségeit,
a fáradságos munkáját fizessék meg becsülettel,
ne csak a mézesmadzagot húzogassák
a szagokra amúgy is finnyás orra előtt.

Szűz Mária kerubbal (olaj, vászon, 100 × 100 cm, 2017)

Fotó: Farkas Dávid

A türelem fűrtjeit visszatükrözi arcunkba a savanyú,
könnyízű történelem:
száz év óta szedték darabokra hazánkat,
Magyarországot
a franciák, az angolok, az olaszok...
Itt állunk, Ottó, az azóta eltelt századik év utcasarkán,
és nem tudunk mit kezdeni magunkkal,
megbénít a metsző fájdalom, elönt a tehetetlenség dühe,
ha eszünkbe jut,
és mindig eszünkbe jut,
mert hogy lehet ezt elfelejteni,
hogy volt kezünk, karunk,
feledni nem tudjuk soha, hogyan bántak el velünk,
hazánkkal, népiünkkel az akkori hatalmasok:
Georges Clemenceau, David Lloyd George,
Vittorio Emanuele Orlando, Thomas Woodrow Wilson;
igaz, az Amerikai Egyesült Államok kongresszusa
a mai napig sem ratifikálta a Trianonban
ránk erőszakolt tragédiát: nemzetünk
„lehet-e öngyilkos azért, hogy ne haljon meg”.
Ma pedig az unióban mindenki megjátssza magát,
úgy tesz, mintha semmi sem történt volna
száz évvel ezelőtt,
feledésbe süllyed, ami volt,
– örvendj, hogy ezt már nem láthatod, hallhatod –,
ahányszor csak tehetik, elverik rajtunk a port
a liberalizmus ópiumába szédült fölényeskedők.
Hiszem, a történelem végül majd minket igazol,
mert nincs és nem volt a földkerekségen
olyan ország és nemzet, amelyet ennyire
és ilyen igazságtalanul kifosztottak
és megcsonkítottak volna.
Szolgáltass nekünk igazságot, Magasságos,
add vissza, ami a miénk!
Orvosold a velünk történt igazságtalanságot!

Ismeretlen szorongás hajtja ma a történelem kerekét,
egy új pandémia,
új örület és serdülő félelem ül a fák ágaira,
s ha kinézünk az ablakon,
nem látjuk a közelgő nyár fényeit,
csak a gondolat csataterein csillan meg
a könnyű páncélba bújt magányos lélek,
nyalogatja véres ujjait.
Kinn, a reptereken, vesztegár alatt,
mint kókadtt szárnyú madarak,
a futópályán sorakoznak egymás mögött a repülő, és éneklük a Marseillaise-t,
nyugtalan, zabolátlan szél vágat irányukba,
mint egykoron Mohács felett.

Kedves Ottó, nagyra becsült költőbarátom,
a mi drága Attilánknak is megírtam korábban,
hiába kívántuk, hiába akartunk jobb világot,
elment a vers, nem lett belőle osztályharcos!

Fotó: Farkas Dávid

Magyarok Nagyasszonya (olaj, vászon, 80 × 60 cm, 2010)

Ajlik Csenge

Csíráztatás

A dolgok csak dolgok,
ha új jelenbe pislogom magam.
Vonz az érzelmi babráltóság,
ami tegnap megevett,
ma meg kicsírázok belőle.

Legyenek homokvárak

Kacajjal fűjkálom majd meg,
hogy a nedves részek sebezhetővé
száradjanak.
Rám figyelmetlen úgyis a víz, beletapos.
De, ha öröm van,
legyenek homokvárak.

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

Ajlik Csenge (1999) költő, író

Bonczidai Éva (1985) író, szerkesztő

Böszörményi Zoltán (1951) Magyarország

Babérkoszorúja díjas költő, író, szerkesztő

József Attila (1905–1937) Baumgarten- és
posztumusz Kossuth-díjas költő

Kántor Mihály (1974) szakíró

Leczo Bence (1996) író, újságíró

Navarrai Mészáros Márton (1995) újságíró,
író, szerkesztő

Sohonyai Edit (1970) író

Szakács István Péter (1957) író, irodalom-
történész, publicista

Szilágyi Diána (1982) újságíró

Szilágyi Zsófia Emma (1995) író

Trianon 100

Kosztolányi Dezső

A magyar romokon

Jaj, merre menjek?
Jaj, merre nézzek?
Jaj, mit rebegjek?
Jaj, mit hazudjak?

Jaj, tán loholjak?
Jaj, tán feküdjek?
Jaj, mért akarjak?
Jaj, mért pihenjek?

Jaj, régi kertünk?
Jaj, versek álma?
Jaj, drága fajtám?
Jaj, bús vidékem?

Jaj, hogy sziszegjek?
Jaj, hogy üvöltsek?
Jaj, hogy kígyózzak?
Jaj, hogy harapjak?

Jaj, hol az arcom?
Jaj, hol a múltam?
Jaj, hol az ágyam?
Jaj, hol a sírom?

Magyar költők sikolya
Európa költőihez 1919-ben

Oly mélyre estünk, hogy nem hullhatunk már,
nincs is magas és nincs számunkra mély.
Anyánk nyelvén sikoltunk a világhoz,
mi lesz szívünkkel és mi lesz szavunkkal,
ha jó az éj?

Ti messze költők, akik távol innen
emelkedtek az Isten szívihez,
mi földön ülünk már s szavak hamúját
kapargatjuk, és fölzokogva kérjük,
mi lesz, mi lesz?

A versünk is már csak segélysikoltás,
mely ki se hat a tűzön-poklon át,
mint gyöngé csecsemőé, kit megölnek,
és mint a szűzé, akit meggyaláznak
a katonák.

(Megj. 1919. márc. 16.)

Esküvő (olaj, vászon, 50 × 50 cm, 2010)

Fotó: Farkas Dávid

Ha volna egy kevés remény

Ha volna egy kevés remény,
a lelketek megmenteném,
ti drága-drága szentek,

kik ültök otthon tétován
az elhagyott szobák során,
s este sétálni mentek.

De nincs remény, de nincs remény,
az élet az kemény, kemény,
én száz mérföldre estem.

Mi segítsen az életen,
varázsszer ott fön sem terem
a bűvös Budapesten.

Jaj, barna, csúnya bútorok...
gipsz-szobrok... sírva bódorog
itt az a régi gyermek.

Mi volt valaha tiszta rend,
énnekem fáj, és bárha szent,
hiszem most örületnek.

Hogy éltek itten, kedvesek?
Sopánkodtok: „Megint esett...”,
de a nap is süt, untig.

Az örömtök annyi csak,
hogy egy kismacska néhanap
az öletekbe ugrik.

Becéztek minden kicsikét,
aranyhalat, kutyát, csibét,
mi gyöngé és szegényke.

Szóltok: „Képzeld csak, édesem,
multkor meggyász volt, édesen,
mint valaha, hat éve.”

Az esemény... Mi esemény?
Az, hogy kisült a sütemény,
s megáll egy úri, ringó

kocsi a házatok előtt,
és hogy jó a barackbefőtt,
és hogy megért a ringló.

Olykor mulatság, Anna-bál,
a kis tó tündérfényben áll,
ladik hasítja rengve.

Ha látom is, nem látom én,
odaviszem az átkom én,
és fáj a zaja-csendje.

A városházán ragyogó
piros-fehér-zöld lobogó,
és ha feketét láttok:

„Ki halhatott meg?” kérditek,
a szívetek nem érti meg,
és elfagy tőle szátok.

Most már az este lehajolt,
a park felett sétál a hold,
s a Kossuth-utcán porzó,

zöld ködbe jár az úri nép,
hallgatja a cigányzenét,
és áll az esti korzó.

A holdat látom égni még,
s a régi még, a régi még,
a régi-égi hold még.

Apám, anyám, öreganyám,
kishúgom, bár – mint hajdanán –
én is a régi volnék.

Mert vén Szabadka, áldalak,
mint hosszú, bús évek alatt
hittem sorsnak, hazának,

te álom voltál és regény,
poros hársfája „A szegény
kisgyermek panasza”-nak.

Ti meg, jó lelkek, éljetez,
már nem lehetek véletek,
s nem látom soha többé,

hogy vési a szobrász idő
a búsító, a békitő
arcotok csúnya tömbbé.

Csak azt tudom, hogy hat féle
kimentek majd a gyors elé,
nem vágytok semmi másra,

és nézitek, a pesti gyors
hogy vágat el, mint messzi sors,
új és új állomásra.

Hold (olaj, vászon, 60 × 60 cm, 2013)

Fotó: Farkas Dávid

Kelengyeláda-Menyasszony

Fotó: Farkas Dávid

ELSIETETT HÁZASSÁG

Paolo Giordano olasz író könyve, a Járvány idején az első kötet a világon, amely a koronavírus-járvánnyal foglalkozik, mégsem több egy „sokat markol, keveset fog” kísérletnél.

A Torinóban született, jelenleg Rómában élő Paolo Giordano első kötete, *A prímszámok magánya* 2008-ban jelent meg a jó nevű olasz kiadónál, a Mondadorinál. Huszonhat évesen, a fizika doktoranduszaként és debütáns íróként megkapta a Strega-díjat, hazája rangos irodalmi kitüntetését, miközben a könyvet 1,3 millió példányban értékesítették, harminc nyelvre lefordították és megfilmesítették. Ilyen parádés indulással nem lehet kérdéses az írói pálya első öt-tíz évének alakulása, azonban három ugyan-csak sikeres regény (*Az emberi test*, 2012; *Ezüst és fekete*, 2014; *Ide nekünk a csillagokat is!*, 2018) után egy esszékötetel megőrzött renomé mégiscsak döbbenetes. Ez a bizonyos munka először március végén *Nel contagio* címen jelent meg Olaszországban, azóta huszony-

nyolc országban adták vagy adják ki, a francia, a japán, a holland vagy éppen a litván változat több száz-ezer olvasót ért el. Magyar nyelven *Járvány idején* címmel az Európa Könyvkiadó publikálta, félhónappal az ősmegjelenést követően.

Paolo Giordano esszégyűjteményének legkétségbeesőbb és legfontosabb állítását a kötet elején találani. „A koronavírus-járvány talán korunk legjelentősebb egészségügyi vészhelyzete. Nem az első járvány, nem az utolsó és talán nem is a legremisztóbb” – írja a harminchét éves szerző. Az idézett *Földön maradni* című szöveghely ténylegesen reflektál keletkezésének február 29-i dátumára, azonban a könyv *A fertőzés matematikája* címmel, a *Corriere della Sera* olasz napilapban február 26-án közreadott cikk nyomán született.

Giordano ebben a levegővételní terjedelmű publicisztikában foglalja össze mindazt, amelyre könyve huzsonhat további „egypercesét” építi. Amit állít, az átgondolt, logikus és érthető (már-már túl didaktikus, pedig jobbára tudományos hangvételű): a fertőzés matematikai modellezésével bizonyíthatóvá válik, hogy a járvány terjedése az információáramlással kialakított emberi viszonyainkkal mutat összefüggést. Tulajdonképpen a SARS-Cov-2-t semmi nem érdekli belőlünk, számára az emberiség csupán a veszélyeztetett, a megfertőzött és az immunis lencsében keresztül látszik. A részecskefizikából doktori címet szerzett Giordano azt javasolja, a vírus láncreakció elvén nyugvó terjedése miatt csak a tudatos emberi cselekvés – erő, áldozathozatal, türelem – képes a fertőzés kockázatának csökkentésére. A világjárvány kapcsán felmerülő kérdések egyike azonban éppen az, hogy milyen felölősség terheli az egyéneket a vírus

kialakulásában, a fertőzés elterjedésében és megfékezésében. Márpedig Giordano úgy látja, a globalizáció és az urbanizáció a tragédia méregfoga, mert azok felerősítették az éghajlat-változást, az intenzív gazdálkodást, és eddig nem látott kórokozónak engedtek szabad utat. Értelmezésében csak a közös gondolkodás mentén építhető fel a jövő. Olyasmiről ír, hogy ha elutasítjuk a szolidaritást a világ többi népével, akkor kártyavárként omolhat össze a nyugati civilizáció, de lehet, hogy begyöpösödött szokásaink meg nem változtatása hozhatja el a poklok poklát.

A szóban forgó kilencven oldal könnyed, elegáns stílusban íródott, de alig állít többet annál, amit időközben már számtalan publicisztika elmondott. A *Járvány idején* sorai között cikázva kirajzolódik Giordano saját kéznyoma (regényeiből kitűnik, hogy a zárt közösségek foglalkoztatják), de sem a hang és a módszer, sem az álláspont nem igazolja a hatalmas érdeklődést, ami

Navarrai Mészáros Márton

ezt a kísérleti szöveget övezi. Elég nagy baj ez, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy az író eddigi életművében nem lelhető fel olyan alkotás, amely megfelelően kidolgozott lenne.

KORTÁRS KLASSZIKUSOK

Három éve, egy családi nyaralásra vittem magammal Sofi Oksanen *Mikor eltűntek a galambok* című regényét. Emlékszem, hogy nem csak a kalandos cselekményszövés miatt ragadta meg és tartotta ébren a figyelmem, hanem azért is, mert őszintén megdöbbenő volt, mennyire ismerős minden hangulat, probléma, történelmi helyzet, amiről az író mesél.

Az SS-be felvételét kérő lelkiismeretlen főszereplő, aki később főkomcsiként igyekszik eltüntetni korábbi ténykedésének nyomait, intelligensebb, ravaszabb változata azoknak a nyilas verőlegényeknek, akik aztán az ÁVO soraiban végezték a legmocskosabb feladatokat. Jól ismerjük ezeket a politikai nyereszkedőket a magyar történelemből is, Faludy György vagy egy tuca-tot részletesen is bemutat belőlük a *Pokolbéli víg napjaimban*.

Oksanen műve a negyvenes-hatvanas évek Észtországában játszódik, aminek a történelméről, bevallom, nem sokat tudtam, de a fejemben a regény elolvasásáig inkább egy nálunk jobb módú északi állam képe élt, semmint a posztszovjet örökség feldolgozásával hozzánk, kelet-közép-európai országokhoz hasonlóan még mindig küszködő, kis nemzeté. Pedig a huszadik században Észtországnak is bőségesen kijutott a nehézségekből, ha csak a sűrű bolsevik, náci, szovjet impériumváltásokat vesszük sorra.

Ennyi előismerettel vettem kezembe pár hete a Magyar Napló gondozásában megjelent karcsú kis válogatáskötetet, amely 11 kortárs észt rövidprózát tartalmaz hat különböző szerző tollából és a *Sztálin Tallinban* címet viseli. Már a borító is figyelemfelkeltő, a hófehér háttéren egy férfarc sziluettje bontakozik ki, dús hajkorona, sűrű szemöldök és kétoldalt lefűgő, busa bajusz. A sematikus képmásban vídám, piros cseréptetők. Európában ennyiből is rögtön felismerjük ezt a jellegzetes portrét, mert a másik, eszelős tekintetű, hernyóbajszú fickóéval együtt kitoröhlhetetlenül beleégett kollektív emlékezetünk-

SZTÁLIN Kortárs észt elbeszélő TALLINNBAN

be. Természetesen róla is szól egy nagyon erős novella a kötetben, bár csak az írások fele kifejezetten történelmi tematikájú és a csalóka cím ellenére is mindössze öt foglalkozik a második világháború időszakával.

Eeva Park színes, szagos történetében Krisztus születéséig kalauzol vissza bennünket, Mats Traat pedig 1918 novemberébe, amikor II. Vilmos német-római császár lemondott a trónról és ezzel mindörökre megpecsételődött az észtországi németek által is dédelgetett Egyesült Balti Hercegség terve.

Emiatt is először kicsit sikertelenül próbáltam felfedezni a kötet kohéziós elvét, ezért arra jutottam, meglehet, hogy a válogatás pusztán a fordító, Jávorszky Béla irodalmi preferenciáját tükrözi és láthatóan az idősebb, befutott írónemzedékre támaszkodik. A legidősebb közülük a már említett Mats Traat (1936), de a legfiatalabb, Ilmar Taska (1953) is közel van már a hetvenhez, tehát mondhatjuk, hogy a fordító jóvoltából kezünkbe adtak egy ízelítőt az észt irodalom krémjéből, már bizonyított szerzőket, igazi kortárs klasszikusokat olvashatunk.

Hogy ez mennyire így van, arra épp Ilmar Taska a jó példa, akinek *A Pobjeda* című elbeszélése zárja a kötetet. A szerző regénnyé bővítette ezt az írást, amely 2016-ban jelent meg *Pobjeda*, 1946-ként, és hazájában rögtön valódi bestseller lett, amely hónapokon át vezette az eladási listákat. Mára tizenkét nyelv-

re lefordították, köztük magyarra is és annyira drámai és izgalmas szövegtű, hogy csak egy jó forgatókönyvért kiált, szóval valószínűleg fogunk még hallani róla.

A címadó novellát, no meg a Hitlerről szólót is Maimu Berg írta. Összesen három rendkívül szellemes, fantáziadús prózát olvashatunk a könyvben az írónőtől, aki nagyon erős atmoszférateremtő képességgel megáldott szerző, de történelemábrázolása mégis valóság-hű marad. Sztálin szürrealis, spontán vonatútja Tallinba épp olyan fojtogatón bizarr, amilyen csakogyan lehetett volna. Hasonlóan ahhoz a sokak által elképzelt eseményhez, miszerint Hitler nem is lett öngyilkos, hanem elmenekült. Berg történetében a sem oroszul, sem észtül nem beszélő, megtört férfi a kis Isten háta mögötti észt

halászfaluban, Mustjalában tűnik fel, s csak a falu bolondja, meg egy gyönyörű, művelt szépasszony ismeri fel benne iszonyodva az egykori diktátort. Harmadik novellája, a *Séta anyámmal* szintén a kötet csúcscarabja, lírai érzékenységgel ír benne az édesanyja sóvárgásáról egy már nem létező, múltbéli világ iránt, melyet az elmúlás felett érzett csalódás és a keserű beletörődés hat át. Látjuk magunk előtt a sudár fenyősört, érezzük a kéklő tenger és a fűzfák friss illatát, és a veszteség is a miénk, ahogy az idilli partszakasz-ból évről évre több teret vesznek el a magasba törő panelházak és egyéb betonszörnyetegek.

Ha nem is nosztalgia, de mindenképp a múltba nézés, a visszaemlékezés egy már nem létező korra; igen, talán ez köti össze leginkább a kötetben összegyűjtött írásokat.

Kapuk kertje (olaj, vászon, 80 × 90 cm, 2011)

Fotó: Farkas Dávid

hamuban sült pogácsa

SÁRKÁNYOS MESE *Sohonyai Edit*

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer a felső világban egy fiúsárkány, a neve Zsombor. Hihetetlenül jóképű legény volt, aki gyönyörűen tudott repülni. Gyakorta felment a legmagasabb hegy legnagyobb sziklájának a tetejére, ott ráfeküdt a szélre, aztán huss! Olyan erővel vágódott a levegőbe, hogy szikrák reppentek körülötte, amint eltűnt a felhők között.

Csodájára is jártak ám a sárkánylányok: nézegették titokban, fák mögött bujkálva, hogy milyen színes-mintás az uszályos farka, csillogóak a színei, veszedelmesen ragyogóak a szemei! És ó, a fején lévő taraj! Nahát, az olyan káprázatos, hogy a lányok nem győzték hívni magukkal, hogy kergetőzzön velük, meg játsszon egy kis lányrablásosát.

De Zsombort ugyan hívhatták! Nem ment velük sehova sem, mert igazából egyik sem tetszett neki. Csak nézelődött a legmagasabb hegy legnagyobb sziklájának a tetejéről, a felhőket bámulta és szomorkodott. – Hol van az a lány, aki megdobogtatja a szívemet? – töprengett. – Lehet, hogy meg vagyok átkozva, és nem fogok szeretni soha, senkit?

– Én most már mindig egyedül leszek? – kérdezte egy napon az édesanyját.

– Nem kell kapkodni, édes gyerekek! – nyugtatgatta az anyja. – Majd eljön a te idő is, ne félj!

Teltek-múltak az évek, de bizony nem jött el Zsombor ideje. Egy napon azonban éppen a kedvenc szikláján időzött és egy virágot né-

zegetett közvetlen közlől, amikor megint eszébe jutott, milyen magányos, és bánatosan felszusszantott. Ettől a szusszantástól aztán egy pillantás alatt az összes virágszirom leszakadt a virágról, felrepült az égbe, hogy aztán jobbra-balra hintázva táncoljanak lefelé. A sárkánylegény szórakozottan figyelte a szirmok táncát, ahogy egyre lejjebb és lejjebb pilinkéltek az alsó világ felé. És uramfia! Zsombor még a száját is eltátotta attól, amit a hegy tövében meglátott.

A hegy tövében ugyanis egy nagy, füves rét volt, játszótérrel, ahol gyerekek futkostak éppen. A kezükben pedig a legszebb, legcsodálatosabb lány repült, akit valaha látott! Hosszú, színes farka volt, ragyogó szeme, mosolygó szája... Olyan gyönyörű volt ez a sárkánylány, hogy Zsombor szíve azonnal szerelemre lobbant, és nagy suhogással leereszkedett a felső világból, hogy közelebről is meg szemlélhesse.

– Magasabbra! Magasabbra! – kiabálta egy kisfiú, miközben a másik még engedett a szépségnek egy kis madzagot. Mert a legszebb lány egy kötélhez volt erősítve, és így engedelmesen követte az előtte szaladó gyerekeket.

– Rabságban sínylődik – ismerte fel Zsombor, és mindjárt munkához látott. – Vajon bánthatam a gyerekeket? – futott át rajta a kósza ötlet, de aztán el is vetette mindjárt. Hiszen szíve hölgye önként követi ezeket a kis lényeket! Nyilván a köteleken

Nyár (olaj, vászon, 50 x 70 cm, 2016)

Fotó: Sulyok Miklós

túl is kötődik hozzájuk, nem lenne a legjobb bemutatkozás, ha köszönés után egyszerűen elkaszálná a barátai lábát.

Ekkor a kezére játszott a véletlen. A gyerekek egy kis liget mellett haladtak el éppen, amikor egy szél-fúvám eltérítette a szépséget, és az táncolni kezdett a levegőben, majd oldalra térülve, színes farkát rázva belegabalyodott egy közeli fa legmagasabb ágaiba. A gyerekek tanácstalanul álltak a fa alatt és felfelé néztek: hogyan lehetne lehozni a sárkányt a fáról? Húzták, de csak a papírfarok szakadt, a sárkány nem mozdult.

– Gyerekek, gyertek! Indulunk – hallatszott a rét széléről egy férfihang. – Már csak rátok várunk, szedjétek a lábatokat!

– De, apa, a sárkány! Fent maradt ezen a fán!

– Hagyjátok csak! – intett az apukájuk. – Majd készíték nektek másikat! Csak a kötelet hozzátok!

A fiúk megvonták a vállukat, s egy olyan nagyot rántottak a madzagon, hogy elszakadjon, majd rohantak a családi autó felé. Beültek, apa indított, majd kisvártatva eltűntek a város felé kanyargó úton.

Zsombor nem hitt a véletlenekben, de most szinte szédült ettől a csodálatos lehetőségtől. Itt hagyta őt egyedül? A fán? Halkan leereszkedett, majd odalibbent a fa mellé, és meg sem állt, míg szíve hölgyéhez nem ért.

– Segíthetek? – kérdezte.

A sárkánylány szeme nagyot vilant:

– Igen!

Zsombor addig ügyeskedett, amíg kigabalyította a lenge testet a faágak közül. A lány megrázkódott. Amikor kiszabadult, köszönetképpen bókolt egyet Zsombor felé, majd amikor egy kedvező szélfúvám támadt, szép lassan emelkedni kezdtek. Meg sem álltak a legnagyobb hegy legnagyobb sziklájáig, ahol boldog táncba kezdtek a felhők alján.

Néha, ha a gyerekek a réten felnéznek a magasba, két papírsárkányt látnak kergetőzni és repkedni a felhők között. Hogy lehet ez? Hunyorogva néznek, ki repteti őket, de nincs feszítő zsinór; aki a magasba ereszti őket, az maga a szél...

ujj a lap alatt

HÉTSZER KETTŐ

Japán egyik legsikeresebb videójáték exportcikke az 1987-ben indult *Final Fantasy* sorozat. Több mint három évtizedes pályafutása alatt nemcsak tizenöt számozott epizódot, de több, különböző műfajokba áthajló kísérőjátékot is fel tud vonszolni. A sorozat idővel kinőtte

a médiumot is, animációs filmek, novellák és képregények is készültek belőle. Hosszantartó sikerének egyik kulcsa, hogy a széria egyes epizódjai nemcsak történeteikben, de hőseikben és fantasztikus képzeletvilágaikban is rendre megújulnak. Minden rész egy újabb,

felfedezésre váró univerzumba kalauzol bennünket, ahol hősök egy újabb maroknyi csapatának új, önálló történetét ismerjük meg. Ennek a megoldásnak köszönhetően bárki, bármelyik epizóddal becsatlakozhat a szériába, nincs szükség arra, hogy megismerjen előzményeket vagy évtizedes játékokon átverekedve legyen kénytelen felzárkózni. Ami azonban mégis szövetet képez a játékok között, az a néhány újrahasznosított ikonikus név, a sorozat kabalájának számító chocobo nevű csibélények, illetve maga a játékméchanika. A *Final Fantasy* főszereplő tartozó játékok műfajukat tekintve akció-szerepjátékok. Bár karaktereinket nem mi készítjük, a fejlődésüket, a felszerelésüket és a harci stratégiájukat mi fazonírozuk.

A *Final Fantasy* történetei a mesékhez hasonlóan rendre egy nagy gonosz legyőzéséről szólnak, ám mindig hangsúlyt fektetnek a hősök belső vívódására, illetve a csapat sokszínűségéből fakadó súrlódásokra. Ebből a szempontból az amúgy kiváló epizódokat felvonultató széria egyik legkiemelkedőbb darabja, a sorozat tizedik évfordulójára 1997-ben kiadott *Final Fantasy VII*. Akkori sikerének egyik kulcsa a filmszerű összekötő videóknak keresendő, melyet a készítő a videójátékoktól szokatlan drámaisággal viteleztek ki. Főhősnőnk, a virágáros Aerith Gainsborough meggyilkolása például máig az egyetemes videójáték történelem egyik legsokkolóbb momentuma. A *Final Fantasy VII* emellett a tudományos-fantasztikus elemekre is

ráterősített, a korábban jobbára csak fantasy motívumokból építkező világokból létrehozva egy valóban újszerű, izgalmas hibridet. A sorozat felett bábáskodó Square Enix idén tavasszal elkészítette a játék felújított változatát, mely minden szempontból felveszi a versenyt a mai kor igényeivel.

A történet főhőse, a Soldier alakulat veteránja, Cloud Strife. A fiatalember korábbi csapatával a Shinra vállalat alkalmazásában állt, amely a bolygó spirituális energiájának, a makónak a kiszípolozásával látja el elektromos árammal Midgar metropolizát. A kiábrándult Cloud gyermekkori barátján, Tifán keresztül ismerkedik meg az Avalanche nevű ökoterrorista szervezettel. Zsoldosként beáll a soraikba és összebarátkozik a vezetőjükkel, Barret Wallace-szal. A karizmatikus parancsnok meggyőződése szerint a mako mértéktelen kitermelése környezeti katasztrófához fog vezetni, ezért a cég reaktorai elleni merényletekkel próbálják felhívni a figyelmet a problémára. Cloud megismerkedik az ártatlan virágáros lánnyal, Aerith-tel, akinek mind a Shinra társaság, mind pedig Cloud korábbi fegyvertársa, a gátlástalan Sephiroth is a nyomában van. Ahogy lassan körvonalazódik, hogy a lány lehet a kulcsa a bolygó spirituális misztériumának, Cloud is felismeri, hogy nem a Shinra vállalat, hanem maga a renegáttá vált Sephiroth jelenti a legnagyobb fenyegetést a világra nézve.

Az eredeti játékban nagyjából 60-70 óra játszható végig – per-

sze alaposabb játékosok ezt az időt könnyedén meg is duplázhatták. Az új feldolgozás esetében azonban a készítő – hogy lépést tudjanak tartani az előd epizód méreteivel – úgy döntöttek, hogy nem a teljes történetet mesélik el, hanem folytatásokra bontják azt. A most megjelent *Final Fantasy VII Remake* tehát becslések szerint az 1997-es játék történetének nagyjából a 10-15 százalékát meséli el – és még így is harminc óra alatt nem nagyon lehet megüszni. Ennek egyik oka, hogy az eredeti író bevonásával újabb történetzonalakat vezettek be, egyes szitutiációkat az azóta megváltozott társadalmi normákhoz igazítottak, mi több, mini-játéktartalmakkal is kibővítették. A szereplők megjelenése szintén fazonigazításon esett át. A korábbi mókás, rajzfilmes hatású, nagyfejű figurák életszerű alakokká változtak, ugyanakkor a kétdimenziós háttérrel ábrázolt világ helyett elképesztően látványos, háromdimenziós birodalmat húztak mögéjük.

A feldolgozás, ha nem is tud kilépni elődje méretes árnyékából, azzal nem vádolható, hogy nem igyekszik. Kisebb léptéke miatt intimebb, személyesebb módon mesél a karakterekről, ugyanakkor a folytatásaival együtt így fokozatosan is vezet be bennünket a gazdagon rétegzett történetbe. Azon küldetését viszont, hogy a játékosok mai generációjával megértse az eredeti *Final Fantasy VII* renoméjét, hibátlanul teljesíti.

(*Final Fantasy VII Remake*. Platform: PlayStation 4)

Papírbetlehem (olaj, vászon, 60 x 80cm, 2017)

Fotó: Farkas Dávid